

JAUNEIKIŲ (JONIŠKIO RAJ.) KAPINŲNO

TYRINĖJIMAI 1975 METAIS

Bronė Tautavičienė

Adolfas Tautavičius

Jauneikių senkapis yra apie 7 km į PV nuo Joniškio, kaimo laukų PR pakraštyje, Sidabros kair. krante. Čia bent nuo XIX a. pabai-
gos dirvos paviršiuje buvo randama pavienių žmonių kaulų, įvairių
geležinių ir žalvarinių dirbinių. Todėl ši vieta nuo seno vadinama
Kapinėmis. Apie 1930 m. kapinynas pateko keliems valstiečiams. Vie-
nas iš jų ant kapinyno P krašto pasistatė sodybą. Statant pastatus,
sodinant sodą ir dirbant kitus darbus, buvo randama įvairių senienų.
Keletas jų pateko į Šiaulių „Aušros“ muziejų. 1934 m. muziejus išty-
rė kapinyne 40 m², rado akmenų vainiką, kelis suardytus kapus ir
pavienių V-VIII a. dirbinių¹. Vėliau po keletą radinių iš šio kapinyno
pateko į Kauno, Šiaulių ir Vilniaus muziejus. Šio paminklo radiniai daž-
nai minimi apžvelgiant V-VIII a.².

Numatyta ties Jauneikiais užtvėnkinti Sidabrą. Tvenkinys laukams
drėkinti užlies žymią dalį kapinyno teritorijos. Todėl 1975 m. Lietuvos
TSR MA II ir IEM pradėjo šio paminklo tyrinėjimus, ištyrė kapinyno Š
ir V dalį - apie 1800 m², aptiko 217 kapų, surinko 670 dirbinių.

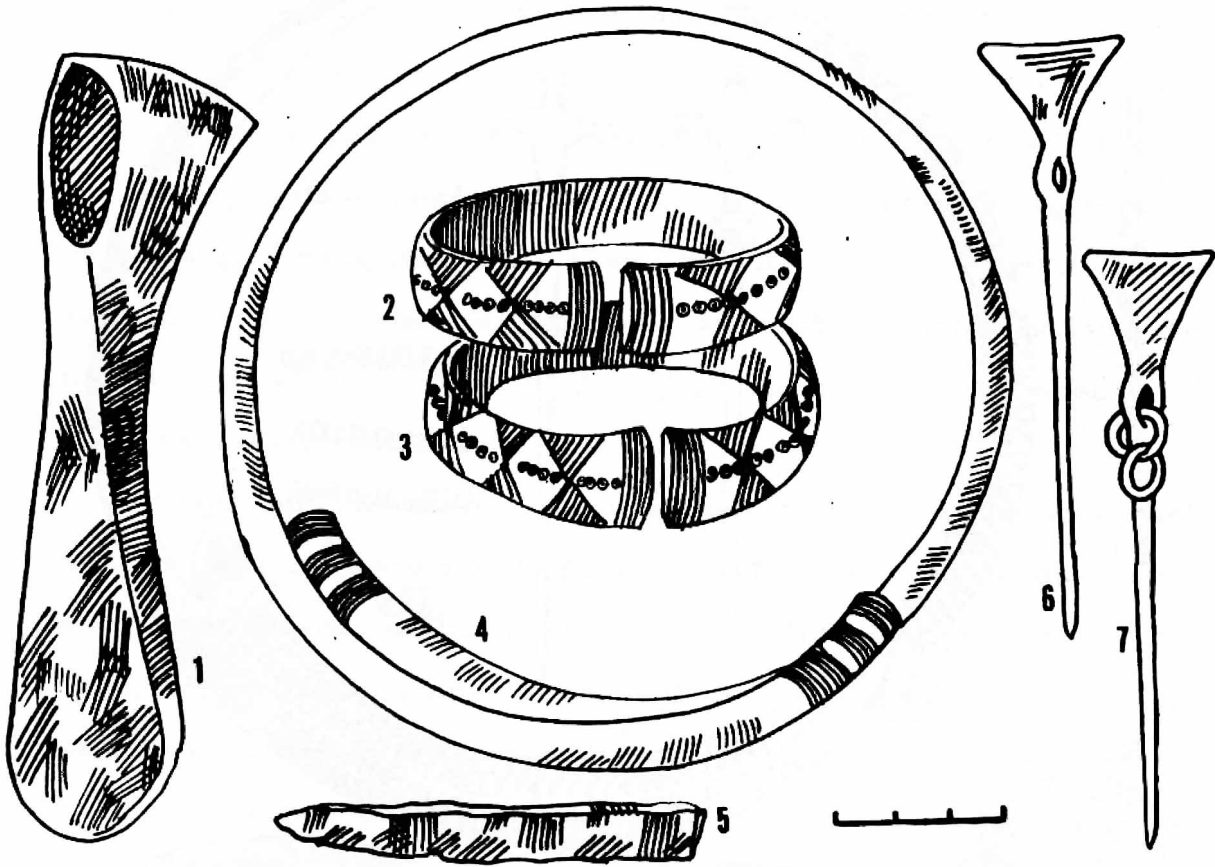
¹ B. Tarvydas, Jauneikių (Joniškio valsčiaus) senkapis, - Gimtasai
kraštas, 1934, Nr. 3-4, p. 165-167.

² J. Puzinas; Naujausių proistorinių tyrinėjimų duomenys, - Senovė,
IV, K., 1938, p. 263-265, pav. 66, 69:2; Lietuvių liaudies menas.
Senovės lietuvių papuošalai, I kn., V., 1958, pav. 324-331.

Aukščiausioje kalvos dalyje maišytoje žemėje aptikti 27 apardyti V-VI a. kapai. Mirusieji laidoti nedeginti, dažniausiai galva į PV, rečiau į R ar P, rankos sudėtos ant krūtinės. Duobių kontūrai beveik neišryškėjo, karstų pėdsakų nepastebėta. Griaučiai gulėjo maišytoje žemėje. Dažnai po griaučiais buvo dar 15-20 cm storio maišytos žemės sluoksnis ir po juo su degėsiais ir anglimis sluoksnelis, kuris dengė nejudintą gruntą. Atrodo, kad mirusieji buvo palaidoti pilkapiuose, kurių sampilus išskleidus ir susidarė storas maišytos žemės sluoksnis. Tačiau nepasisekė atsekti nė vieno pilkapio kontūro, nerasta nė vieno žymesnio vainikų fragmento, aptikti tik pavieniai 40-50 cm skersmens akmenys. Maišytoje žemėje aptikta ir pavienių žmonių kaulų, įvairių dirbinių. Tik du V-VI a. kapai aptikti 25 m į V nuo kalvos viršūnės, jie įkasti į nejudintą podirvį.

V-VI a. kapai įkapėmis neturtingi. Vyrams į kapą - prie kairiojo šono, peties, rečiau prie dešinėsios kojos, padedamas įmovinis kirvis, kartais kartu ir gana ilgas peilis bei ietis. Moterims įdedamas peilis, yla. Papuošalai taip pat negausūs - juostinės, įvijinės ar su trikampė iškilia briauna apyrankės, įvijiniai žiedai. Tik viename moters kape rasta antkaklė storesniais užkeistais galais (pav. 17:4). Drabužis dažniausiai susegamas geležiniais nuokamieniais smeigtukais. Kape Nr. 4 rasti naujo varianto žalvariniai smeigtukai trikampė gavute (pav. 17:6,7). De to, iš suardytų V-VI a. kapų surinkta keletas įvairaus dydžio įmovinių kirvių, 4 pentiniai kapliai (pav. 17:1), keli peiliai, 3 lankinės segės, storagalė apyrankė, žalvarinis nuokamienis smeigtukas ir kt.

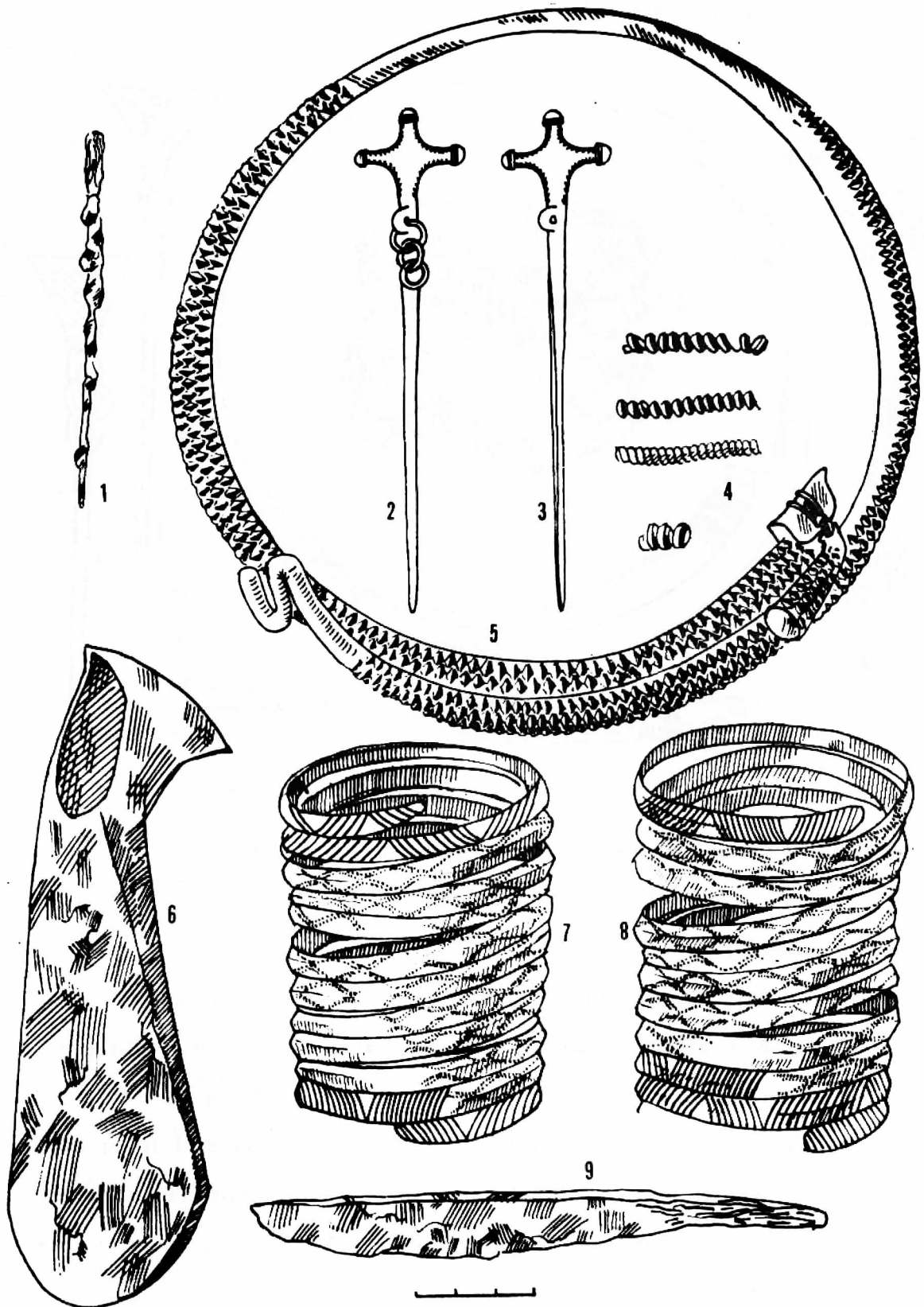
Apie 25-30 m į V-PV nuo V-VI a. kapų aptikta 190 VIII-XI a. kapų. Mirusieji laidoti nedeginti pailgose keturkampėse (kartais apvaliais galais) įvairaus gylio duobėse. Išsiskyrė kapų eilės, einan-

17 pav. Jauneikių V-VI a. moters kape Nr. 4 radiniai.

čios Š-P kryptimi.

Vyrai beveik visada laidoti galva į R, ŠR ar PR, o moterys į V, PV. Tik kape Nr. 186 vyras palaidotas galva į PV. Mirusiųjų kojos ištiesios, rankos sudėtos ant krūtinės. Kai kur išlikę ryškūs karštų pėdsakai. Didelė dauguma kapų (apie 90%) apardyti ir apiplėšti. Dažniausiai apardyta tik krūtinės ir galvos sritis. Aptiktas vienas simbolinis kapas (Nr. 49) – duobės dugne gulėjo vyro įkapės, karsto ir griaučių pėdsakų nebuvo. Viename moters kape (Nr.88) virš karsto padėtos papildomos įkapės – dvi įvijinės apyrankės ir du kry-

18 pav. Jauneikių X a. moters kapo Nr. 124 radiniai.

žiniai smeigtukai, sujungti grandelėmis.

Moterys laidotos su antkaklėmis, kurios įvairesnių formų negu vyrų kapuose ir gausesnės (iki 4 viename kape), ir apyrankėmis. Drabužį puošė dažniausiai du smeigtukai, sujungti ilgomis grandinėėmis, galvą kartais juosė apgalvis iš įvijų ar grandinėlių. Moterims, be papuošalų, į kapą dėta dažniausiai tik yla ir peilis (kartais lenktas), retkarčiais adata. Keliuose kapuose prie dešinės kojos padėtas pentinis kaplys kotu galvos link. Įkapių gausumu išsiskyrė kapai Nr. 58, 124 (pav. 18).

Vyrai taip pat kartais laidoti su antkaklėmis (jų kapuose rastos tik antkaklės su kilpele ir kabliuku), kartais su masyvia apyranke ant kairės rankos, drabužis susegamas dažniausiai lankine aguonine sege, rečiau žiediniu ar trikampe galvute bei lazdeliniu smeigtuku. Prie dešinio ar kairio šono padedamos 2, rečiau 1 ar 3-4 ietys, skersai kojas žemiau dubens paguldomas platus kovos peilis - trumpas kalavijas. Retkarčiais ant kairės kojos uždedamas pentinas.

Vienuolikoje vyrų, moterų ir vaikų kapų rasti geriamojo rago apkalai.

Gausiausią surinkto inventoriaus dalį sudaro papuošalai. Jų gausiau moterų kapuose.

Moterys galvą retkarčiais puošdavo apgalviu iš kelių eilių žalvarinių įvijėlių (geriausiai išlikęs rastas kape Nr. 58). Kape Nr. 124 mirusiosios galvą juosė žalvarinė grandinėle.

Moterų, vyrų ir vaikų kapuose rasta 18 antkaklių su kilpele ir kabliuku (be to, 7 iš suardytų kapų), antkaklių storesniais galais rasta tik 3 moterų kapuose. Panašiai balnelinės antkaklės taip pat rastos tik 3 moterų kapuose, o kape Nr. 58 rastos ir dvi vytinės antkaklės kūginiais galais.

15-oje moterų, vyrų ir vaikų kapų rasta po 1-2 gintaro karoliukus. Jie tik vaikų kapuose yra apvarėlėse su įvijėlėmis, o vyrų ir moterų nešioti kaip amuletai. Panašiai yra su pavieniais stiklo karoliukais, kurių rasta tik 5 kapuose.

Gausiausią papuošalų grupę sudaro smeigtukai (apie 90 egz.). Nedidelių žalvarinių ir geležinių lazdelinių smeigtukų (vyrauja geležiniai) rasta 10 vyrų ir vaikų bei paauglių kapuose. Dviejų tipų kryžiniai smeigtukai aptikti 20 kapų (36 egz.). Žiedinių smeigtukų (35 egz.) rasta ir vyrų, ir moterų kapuose (vyrų kapuose po vieną). Trikampėmis galvutėmis smeigtukų rasta tik vyrų kapuose (2 egz.). Moterų kapuose smeigtukai aptinkami dažniausiai poromis ir sujungti ilgomis grandinėėmis.

Vyrauja lankinės aguoninės segės, kurių aptikta 10 vyrų kapuose po vieną ir pora dar iš suardytų kapų. Lankinių laiptelinių segių rasta vos dvi. Pasaginių segių rasta 10 (iš jų 5 vyrų kapuose ir 5 iš suardytų kapų), vyrauja segės daugiakampėmis galvutėmis (6 egz.), mažiau jų cilindrinėmis galvutėmis (3 egz.) ir vos viena - aguoninėmis galvutėmis. Tik viename vyro kape (Nr. 47) rastos dvi segės, o visuose kituose - po vieną.

Vyravo paprotys rankas puošti įvijinėmis apyrankėmis. Moterų kapuose jos lengvesnės, iš plonos siauros juostelės (rasta 10 kapų), nešiotos po 1 ant abiejų rankų, dažnai ornamentuotos (pav. 18:7, 8). Vyrų kapuose rastos masyvios 2-3 apvijų apyrankės iš trikampės lazdelės (kapai Nr. 31, 49) ar iš pusapvalės juostelės (kapas Nr. 200), taip pat masyvios kiek storesniais galais apyrankės (kapai Nr. 100, 186). Aptikta ir viena latgališka "kario" apyrankė (kapas Nr. 113).

Tik 4 vyrų kapuose aptiktos diržų sagtys, apkalai.

Iš darbo frankių gausiausią grupę sudaro moterų ir vaikų kapuose rastos ylos ir peiliai. Vyrauja tiesūs peiliukai, bet rasta keliolika peilių ir žemyn palenktu smaigaliu. Adata rasta tik viename moters kape, o verpstukų visai neaptikta. Be to, 7 moterų kapuose rasti kapliai. Viename vyro kape rasta įmovinė vedega, viename - pentinis siauraašmenis kirvis, o kitame - mažas įmovinis kirvelis.

Gausiausią ginklų grupę sudaro ietigaliai, kurių aptikta 48 kapuose (be to, keletas pavienių radinių). Vyrauja įmoviniai ietigaliai (85 egz.), kai įveriamų ietigalių yra vos 6. Dažniausiai į kapą dėta po dvi ietis. Tačiau tik viename kape (Nr. 187) kartu rasti įmovinis ir įveriamasis ietigaliai. Ietigaliai įvairaus ilgio ir formos, vyrauja - įmoviniai su karklo lapo formos plunksna ir juostiniai. Dalis ietigalių labai trumpi, primena strėlių antgalius. Pavyzdžiui, kape Nr. 134 aptiktas vienas ietigalis, 24 cm ilgio, o kitas - tik 8,5 cm ilgio, kape Nr. 159 - vienas 19 cm, kitas - 10 cm ilgio.

Kitą ginklų grupę sudaro platieji kovos peiliai - kalavijai. Jų rasta 26 kapuose (be to, keletas pavienių). Visi jie vienodos formos, tik skirtingo dydžio. Jų ilgis nuo 15 iki 60 cm, o plotis nuo 3 cm iki 9,5-10 cm. Iki šiol maži kovos peiliai muziejus pasiekdavo iš suardytų kapų kaip pavieniai radiniai. Todėl atrodo, kad jie yra iš vaikų kapų. Jauneikiuose tokių 15-20 cm ilgio kovos peilių rasta suaugusių kapuose Nr. 138, 211, 212.

Pentinių rasta tik 5 vyrų kapuose (visuose po vieną ant kairės kojos).

Iš kitų radinių dar reikia paminėti suardytame vyro kape Nr. 47 aptiktą svarstyklių dalį ir du svorelius, o vyro kape Nr. 78 - žalvarinį pincetą.

Laidosena ir kapų inventorių būdingi žemgaliams.